

پالیسی آزادی اکادمیک پوهنتون البیرونی

مقدمه

آزادی اکادمیک، ارزش بنیادی در مأموریت پوهنتون‌ها تلقی شده که از مهم‌ترین الزامات ساختاری و فعالیتی جامعه علمی می‌باشد. در تعریف آن گفته شده است که آزادی اکادمیک عبارت از آرایه آزادانه نظریات علمی بر مبنای روش‌ها و معیارهای علمی پذیرفته شده می‌باشد.

بدین ترتیب معنای آزادی علمی این خواهد بود که اعضای کادری علمی و محصلان بتوانند آزادانه به تحقیق و تولید دانش پرداخته و بتوانند نظریات علمی شان را آزاده مطرح نمایند. همچنین اعضای کادر علمی بتوانند در انتقال، ترویج و اشاعه دانش خود آزادی داشته باشند، آزادانه تدریس کنند، در انتخاب روش‌ها و منابع علمی با حفظ اساسات و ارزش‌های اسلامی و بر مبنای معیارهای مورد تأیید جامعه علمی آزاد باشند. در تحقیق، تدریس، خدمات علمی، کارشناسی، تخصصی و حرفه خود ملزم به جانبداری‌های خاصی نباشند. مقالات، کتب و نتایج مطالعات خود را آزادانه چاپ و منتشر کنند، یا در مجامع و جامعه، آن را بیان و ارائه کنند. در فناوری اطلاعات و ارتباطات مشارکت بورزند، آزادانه به نقد و بررسی آرا و نظریات بپردازند و دست به ابداع و نوآوری و یا حتی انقلاب علمی بزنند.

همچنین معنای آزادی علمی این خواهد بود که محصلان در انتخاب محل و رشته مورد علاقه خود برای تحصیل، در طول مدت تحصیل، انتخاب واحدها، انتخاب استاد، مشارکت نقادانه در مباحث درسی، ارزشیابی از استاد، انتخاب موضوع مطالعات، مقالات و پایان‌نامه‌ها،

انتخاب استاد راهنما، مشارکت و فعالیت دانشجویی و سایر فعالیت‌های تحصیلی، علمی بر معیار و استانداردهای مورد قبول جامعه علمی، از آزادی لازم و کافی برخوردار باشند.

برخی از راهکارهای پیشنهادی برای نهادینه شدن آزادی آکادمیک در پوهنتون البیرونی

۱- تأسیس شورای مرکزی پوهنتون‌ها و توسعه نقش شوراهای علمی و اعضای کادر علمی در پوهنتون‌ها.

جهت بازنگری سالانه روند تحصیلی در کشور، ارایه طرح‌های جدید تحصیلی، ساختن پالیسی‌های جدید تحصیلی، ساختن قوانین و مقرره‌های مفید در بخش تحصیلات عالی و ایجاد یک سیستم واحد تحصیلی در کشور؛ ایجاب می‌کند تا شورای مرکزی پوهنتون‌ها با عضویت و اشتراک متخصصان و کارشناسان عرصه تحصیلی، در سطح کشور تأسیس شود.

شورای مرکزی پوهنتون‌ها و یا شورای مماثل آن، به عنوان یک تشکل صنفی؛ باید با ارایه طرح‌های پیشنهادی و سازنده، این اختیار را برای پوهنتون‌ها و مؤسسات تحصیلات عالی و تحقیقی مطالبه نماید که برای توسعه استقلال پوهنتونی و آزادی آکادمیک، خود برنامه‌ریزی نموده و راه‌های رشد و توسعه علمی را از طریق شوراهای داخلی، جستجو نمایند؛ همچنین لازم است مقررات و طرزالعمل‌های پوهنتونی در جهتی توسعه داده شوند که رئیس پوهنتون رؤسای پوهنشی‌ها، آمرین دیپارتمنت‌ها با مشارکت همه اعضای کادر علمی و شورای علمی انتخاب شوند و این از مهم‌ترین پیش شرط‌های آزادی علمی در پوهنتون‌هاست.

۲- دادن استقلالیت مالی به پوهنتون البیرونی

منحصر شدن صد در صدی منابع مالی پوهنتون البیرونی به بودجه امارتی، یکی از موانع

اساسی در راستای رسیدن به استقلال مالی و آزادی‌های اکادمیک بشمار می‌رود. با وجود تعهدات نهادهای مربوطه و بخش عمومی در خصوص حمایت مالی از پوهنتون، امارت اسلامی افغانستان باید پوهنتون را در راستای پالیسی‌سازی و تطبیق برنامه‌ها و پروژه‌های رفتن به طرف خود کفایی مالی حمایت کند.

پوهنتون و یا نهاد اکادمیک باید دارای اختیارات لازم برای ایجاد بخش‌های تولیدی و تشکیل شرکت‌های خدمات علمی، تحقیقاتی و فنی باشند و در عرصه تحقیقات و خدمات علمی و ایجاد فناوری، خدمات ارائه کنند. سهام درصدی این گونه شرکت‌های مختلط به اعضای کادر علمی، کارشناسان تحقیقی و تخنیک کاران پوهنتون‌ها و مؤسسات تحصیلات عالی و تحقیقی، تعلق می‌گیرد و از این طریق ضمن ایجاد درآمد برای آنان و پوهنتون‌ها، آزادی علمی تقویت می‌شو.

۳- انجام ارزیابی خودی توسط پوهنتون

ارزیابی و روند اطمینان از کیفیت تحصیلات عالی در جامعه اکادمیک و پوهنتون بنا به سرشت آن‌ها، باید امری درونی باشد و توسط خود متخصصان عرصه علم و دانش صورت پذیرد. نظارت‌های بیرونی می‌تواند دستاویزی برای محدود ساختن آزادی‌های علمی شود. مسئولیت امارت اسلامی، ایجاد تسهیلات و حمایت از تشکیل و توسعه کمی و کیفی تحصیلات عالی باشد تا این حمایت، بتواند ضمن آن‌که از آزادی علمی و منزلت و امنیت جامعه اکادمیک

و ایفای نقش آن‌ها در توسعه علمی و پوهنتونی کشور دفاع مؤثری بکند، موضوع ارزیابی اطمینان از کیفیت تحصیلی را نیز با مشارکت همه شرکا و همقطاران خود، تقویت کند.

۴- حق دسترسی آزاد به منابع، اطلاعات و دانش

از جمله، پیش شرط‌های آزادی علمی این است که اعضای جامعهٔ اکادمیک و متخصصان عرصه علمی بتوانند از حق دسترسی آزاد به منابع، استفاده از منابع، اطلاعات، دانش و امکان مشارکت خلاق در جریان تحقیق، تولید، انتقال و توزیع و مبادله اطلاعات به صورت نهادینه برخوردار باشند و بدین ترتیب بتوانند با محیط‌های حقیقی و مجازی منابع علمی و اطلاعاتی در جامعه طور شبکه‌ای و حیاتی، تعامل کافی برقرار کنند.

۵- حراست و حفاظت از حقوق مالکیت معنوی

از دیگر لوازم آزادی علمی، حراست و پاسداری از حقوق مالکیت معنوی تولیدکنندگان دانش و فناوری، ابداع‌کنندگان و مخترعان است. ضوابط و چگونگی ارزیابی و ثبت اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علوم و فناوری باید با مشارکت خود فعالین و اعضای علمی و از طریق نهادها و اتحادیه‌های صنفی آنان تعریف شود. امارت اسلامی در این زمینه نیز لازم است برای خود مأموریت حمایتی و تعاملی داشته باشد.

۶- امکان تعامل آزادی علمی با محیط جهانی طبق پالیسی امارت اسلامی افغانستان

پوهنتون البیرونی؛ بخصوص بخش‌های تحقیقاتی، لازم است از اختیارات کافی برای مشارکت با مراکز علمی در سطح جهان در زمینه‌های تأسیس رشته‌ها و واحدهای تحصیلی و

اجرای طرح‌های تحقیقاتی مشترک برخوردار باشد و بتوانند مستقلاً از متخصصان خارج از کشور استفاده کند. برای ایشان زمینه دعوت و به کارگیری اعضای کادر علمی خارجی در توسعه کمی و کیفی تولید و گسترش علم باز باشد. امارت اسلامی و نهادهای ذی ربط باید به صورت قانونی موضوعات آزادی رفت و آمد، اقامت، امنیت و مصارفات مالی متفکران و متخصصان افغانی مقیم خارج را برای پذیرش این دعوت‌ها تضمین کنند؛ همچنان این پوهنتون باید از استقلالیت عقد تفاهمنامه‌های علمی و توأمت‌های همکاری با سایر نهادهای علمی داخلی و خارجی در زمینه‌های تبادل تجارب علمی، ارتقای ظرفیت‌های علمی، ایجاد فرصت‌های آموزش از راه دور و تدریس فراگیر، برخوردار باشد.

۷- برخورداری محصلان از حق انتخاب روش‌ها و منابع علمی

مفهوم واقعی اینست که محصلان در انتخاب رشته مورد علاقه و محل تحصیل، زمان تحصیل، انتخاب استاد، حق انتقاد سازنده در مباحث درسی، انتخاب روش‌های تدریس و منابع درسی، ارزیابی از روند یاددهی و یادگیری، انتخاب موضوعات مورد مطالعه، انتخاب موضوع سیمینارها، کنفرانس‌های علمی، مقالات و پایان نامه‌ها و انتخاب استاد راهنما آزادی عمل داشته باشند؛ همچنان ایشان از آزادی مشارکت در فعالیت‌های دانشجویی و سایر فعالیت‌های علمی و تحصیلی، اشتراک در تشکلات، اتحادیه‌ها و انجمن‌های صنفی مطابق به اصول و ارزش‌های دینی و ملی نیز برخوردار باشند.

این پالیسی در جلسه مؤرخه ۱۴۰۴/۵/۲ شورای علمی پوهنتون به اتفاق آرا مورد تأیید قرار

گرفته و ثبت پروتوکول شماره (۲) کتاب جلسات این شورا می‌باشد.

